

SVĚTLO, BARVA, KOLORIMETRIE

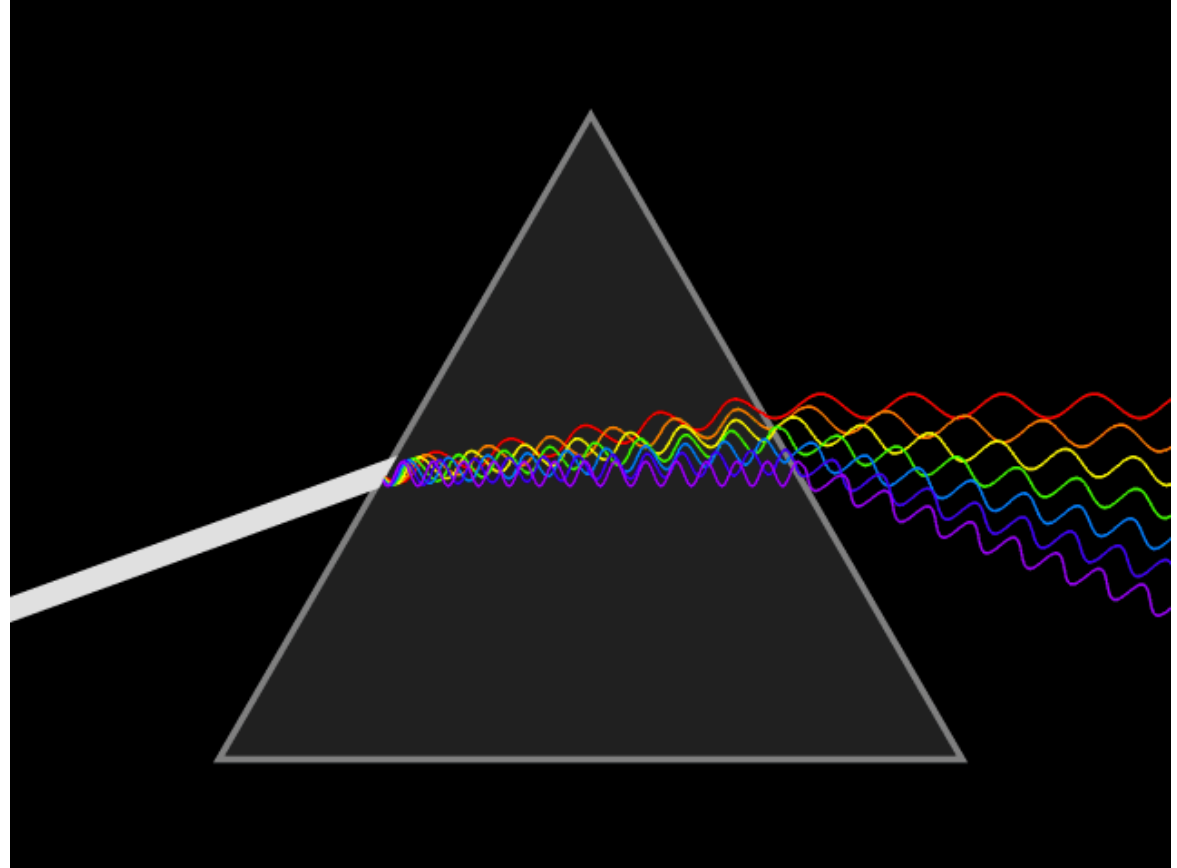
Kurz: **VIDEOTECHNIKA A MULTIMÉDIA**

Lektor: Kamil Říha

Podstata světla

- (bílé) světlo je směs elektromagnetických vln
- přechod bílého světla vzduch/sklo zpomalí rychlost šíření, což ohýbá parsek
- různé vlnové délky různé rychlosti různé ohyby
- Isaac Newton kolem roku 1670 objevil, že bílé světlo je složené z mnoha barev

By Kalki [Public domain] via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Světlo jako elektromagnetické vlnění

energie 1 fotonu ($\times 1,24$) [eV] :

10^6 10^5 10^4 10^3 10^2 10^1 10^0 10^{-1} 10^{-2} 10^{-3} 10^{-4} 10^{-5} 10^{-6} 10^{-7} 10^{-8} 10^{-9}

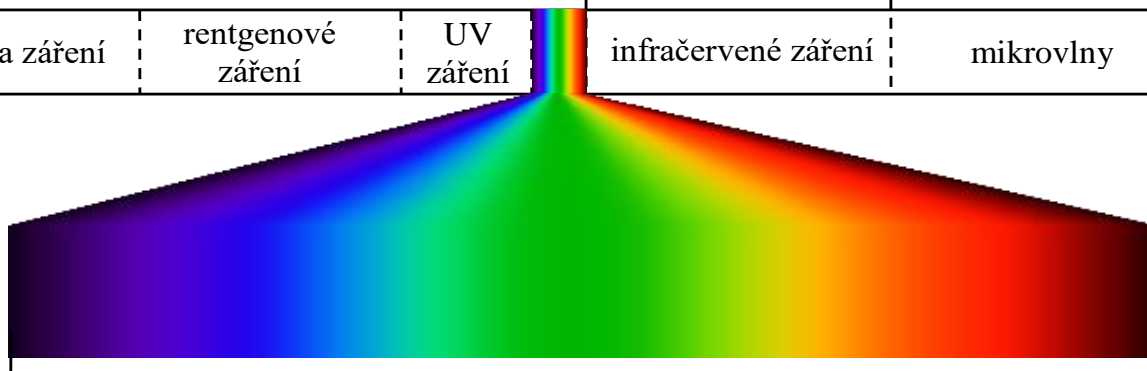
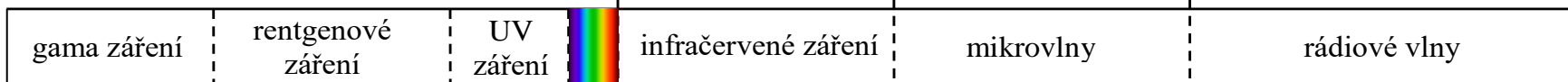
frekvence [Hz] :

$3 \cdot 10^{20}$ $3 \cdot 10^{19}$ $3 \cdot 10^{18}$ $3 \cdot 10^{17}$ $3 \cdot 10^{16}$ $3 \cdot 10^{15}$ $3 \cdot 10^{14}$ $3 \cdot 10^{13}$ $3 \cdot 10^{12}$ $3 \cdot 10^{11}$ $3 \cdot 10^{10}$ $3 \cdot 10^9$ $3 \cdot 10^8$ $3 \cdot 10^7$ $3 \cdot 10^6$ $3 \cdot 10^5$

vlnová délka:

1 10 100 1 10 100 1 10 100 1 10 100 1 10 100 1

[pm] [nm] [μm] [mm] [m] [km]

380 nm

viditelné světlo

780 nm

Barva

- psychofyzikální jev
- definuje ji vjem lidského zrakového orgánu
- fyzikálně je barva odvozena od vlnové délky daného světla, resp. směsi vlnových délek, protože monochromatické světlo prakticky neexistuje
- vlnová délka: vzdálenost, jakou urazí vlna v daném prostředí za jednu periodu

$$\lambda = vT = \frac{v}{f},$$

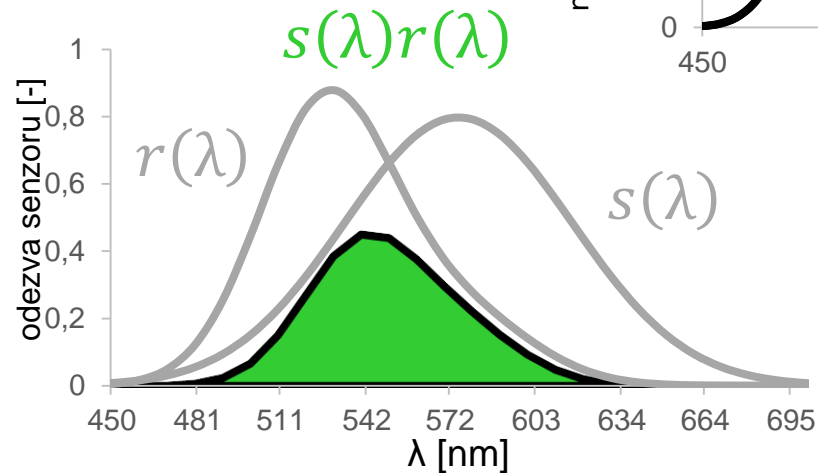
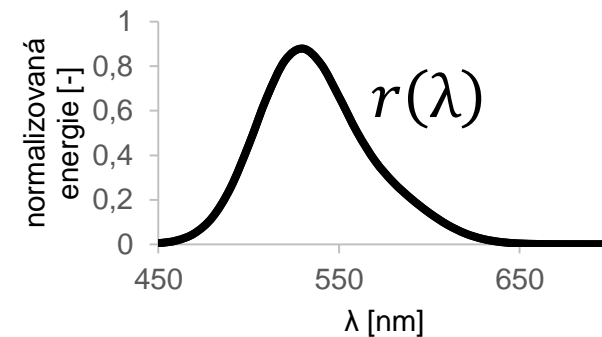
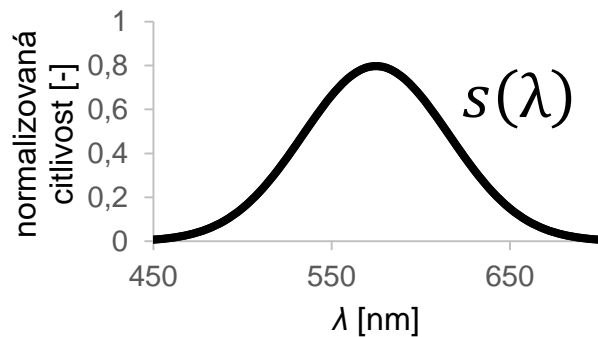
- kde $T = \frac{1}{f}$ je perioda vlnění a v je rychlost šíření v daném prostředí
- barevný senzor: charakterizován spektrální citlivostí $s(\lambda)$
- barevné světlo: charakterizovatelné pomocí spektrální funkce $r(\lambda)$
- odezva senzoru:

$$o = \int_{\lambda_1}^{\lambda_2} s(\lambda)r(\lambda)d\lambda$$

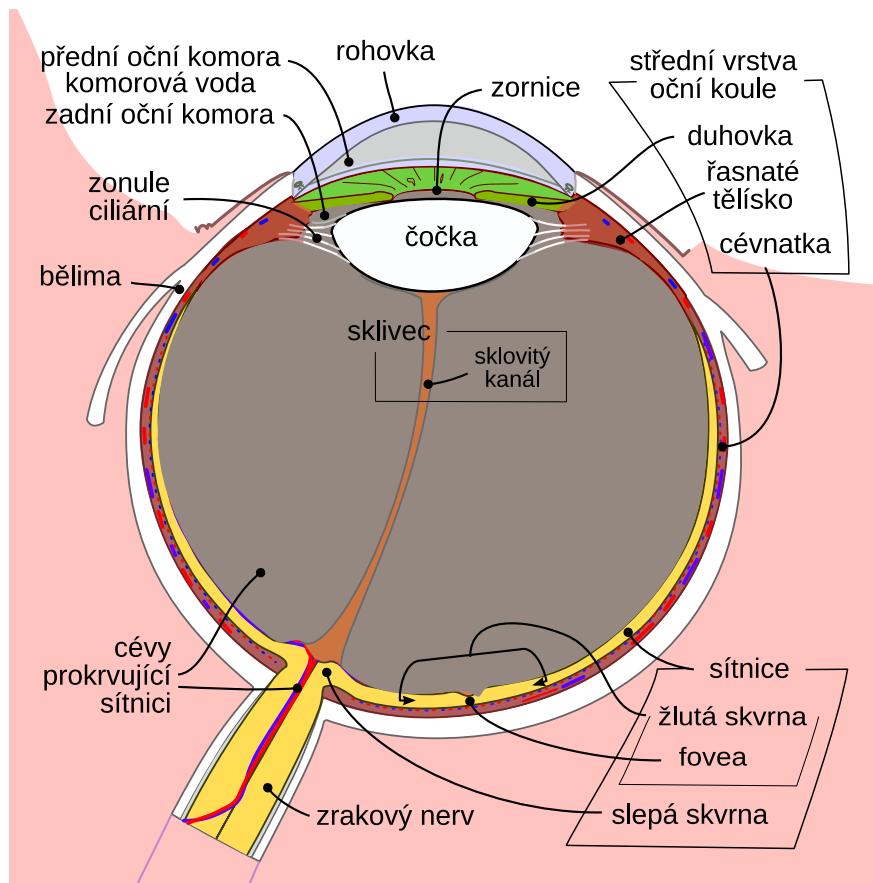
Odezva senzoru na světelné spektrum

1. spektrální citlivost barevného senzoru $s(\lambda)$
2. spektrální funkce barevného světla $r(\lambda)$
3. odezva senzoru:

$$o = \int_{\lambda_1}^{\lambda_2} s(\lambda)r(\lambda)d\lambda$$

Anatomie oka

By Rhcastilhos [Public domain], Medical gallery of Mikael Häggström via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Anatomie oka

hlavní funkce oka (oční bulvy):

- akomodace (zaostření) – řasnaté tělísko (ciliární sval) deformuje čočku
- změna velikosti vstupní pupily (clony) pomocí duhovky
- adaptace – změna citlivosti oka na světlo (přizpůsobení se světelným podmínkám)
- konvergence – sbíhavost očních os

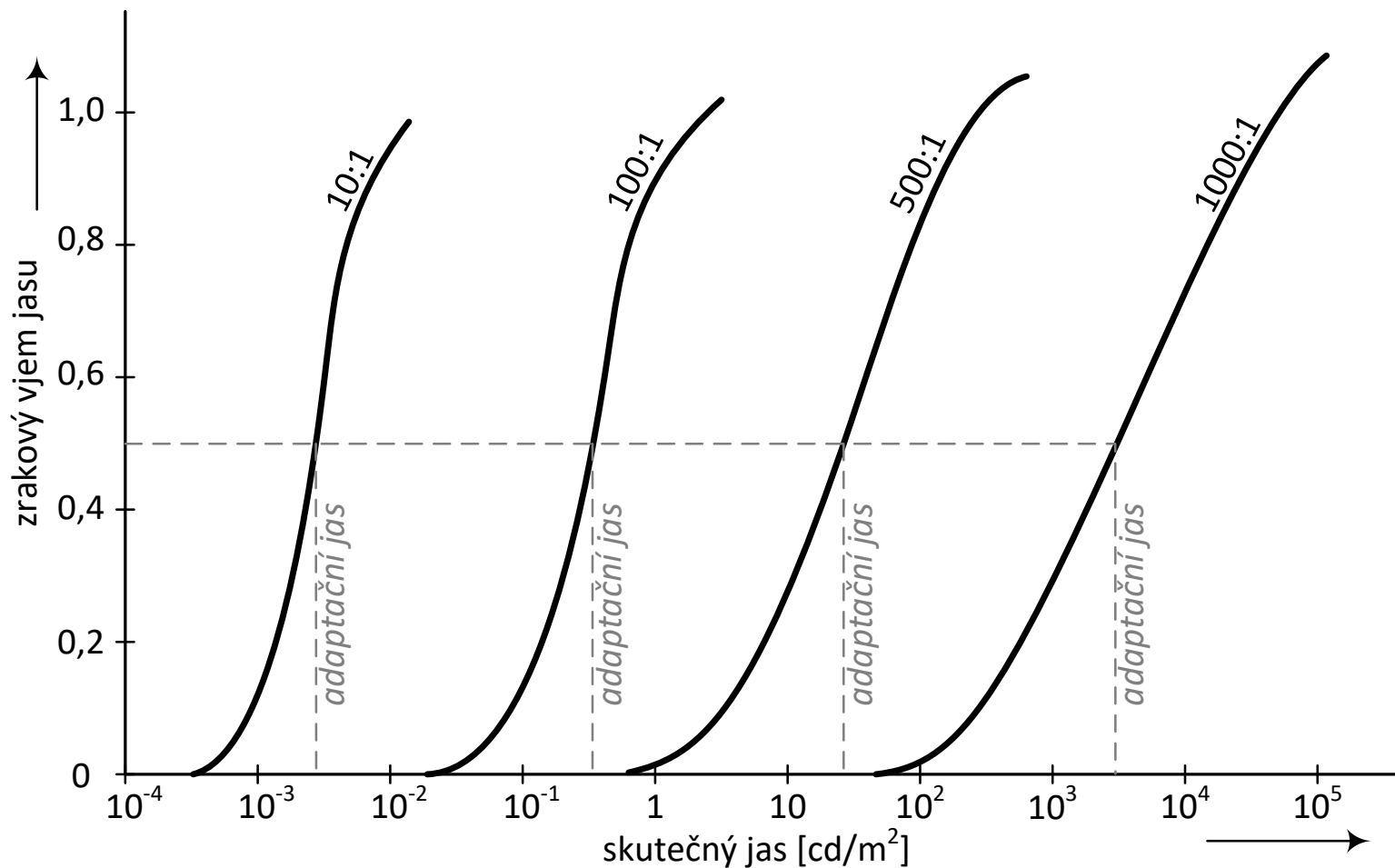
princip „snímání“ optického vjemu na sítnici:

světločivné buňky převádí energii dopadajícího světla na vzruchy přenášené do mozku pomocí nervových vláken

- tyčinky (asi 120 milionů): 200 000 x citlivější na světlo než čípky, jsou však citlivé pouze na jas
- čípky (asi 6 milionů): méně jsou jich 3 typy rozlišující tři základní barvy

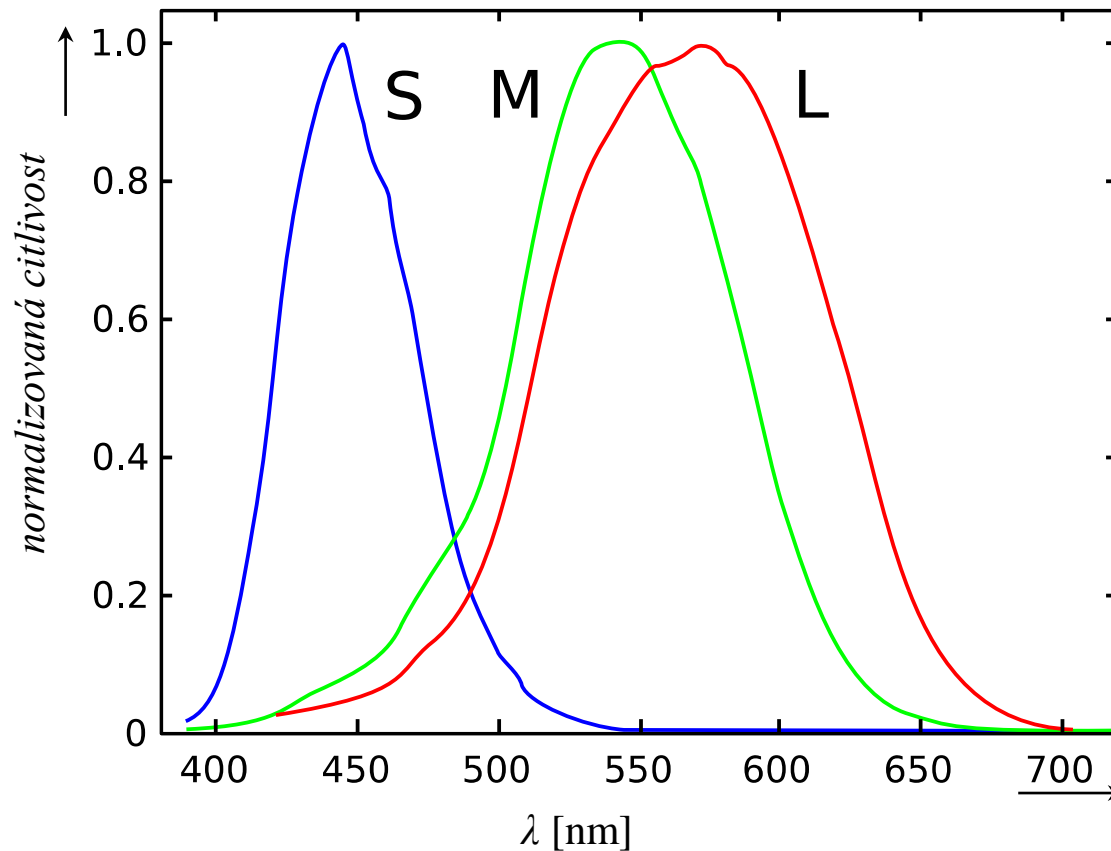
žlutá skvrna (makula) místo na sítnici s největší hustotou čípků. Toto místo snímá obraz při přímém pohledu a umožňuje nejostřejší vidění. V jejím středu nejsou dokonce žádné tyčinky.

Adaptace zraku na střední jas

Typy čípků

S – short – krátké

M – medium – střední

L – long – dlouhé

odtud

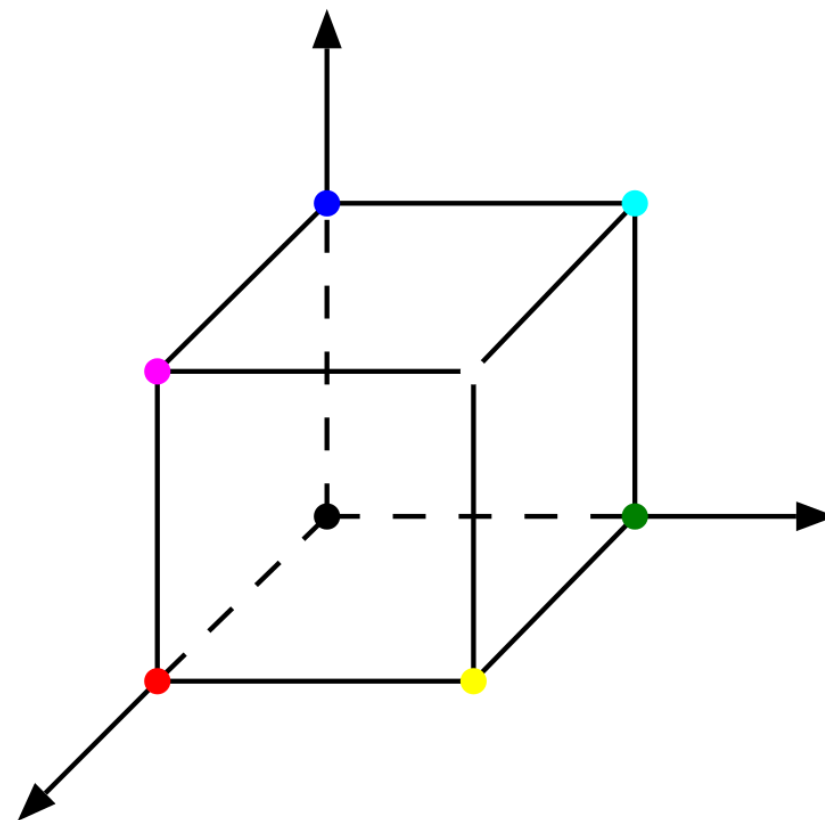
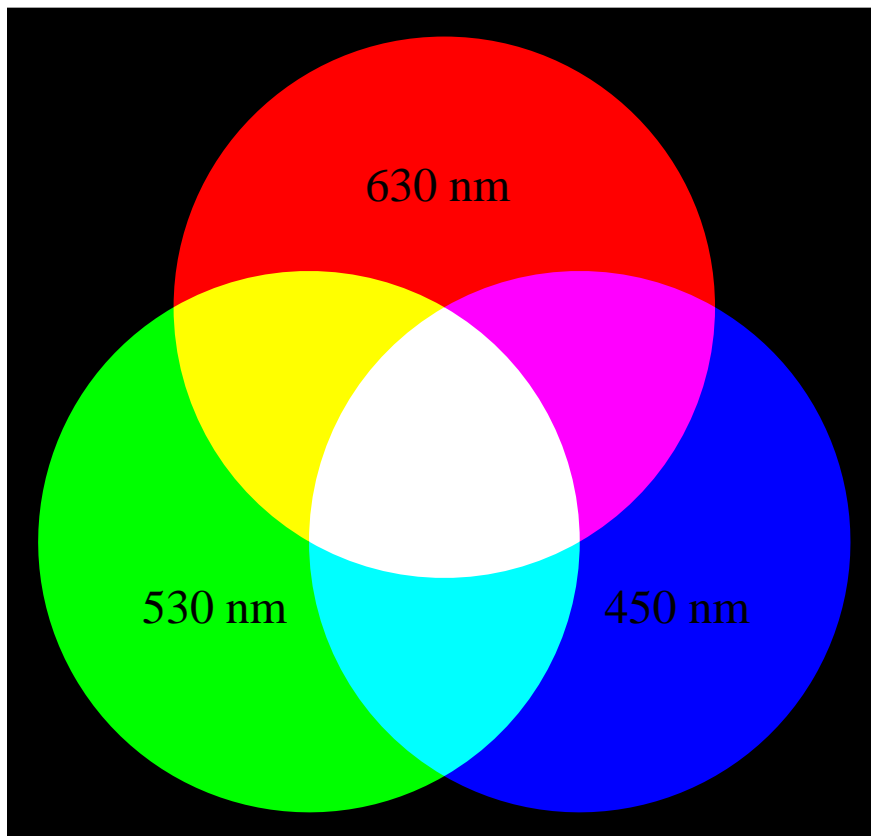
RGB základní

barevný prostor

metamerismus:

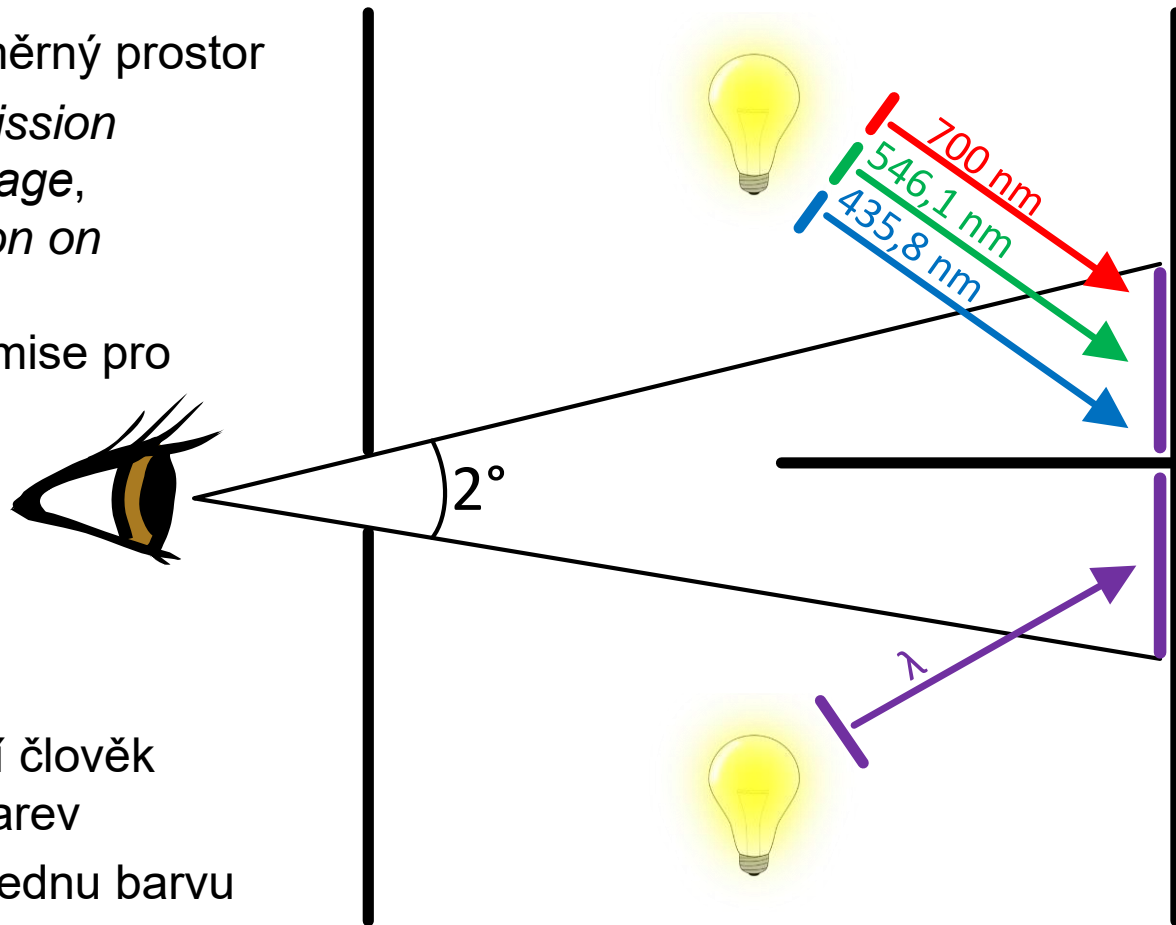
jev, kdy se dvě barvy lidskému zraku jeví jako stejné, přestože z hlediska spektrální charakteristiky stejné nejsou.

Barevný model *RGB*

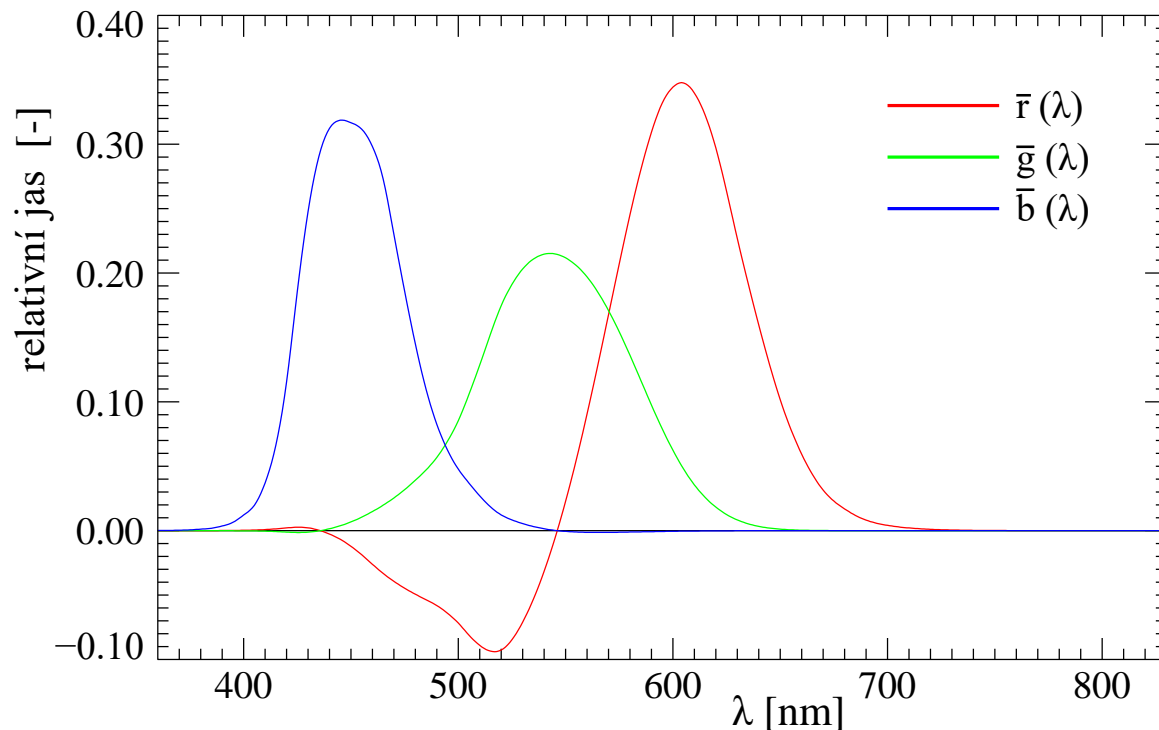

Experiment CIE

- tři typy čípků → trojrozměrný prostor
- CIE experiment (*Commission internationale de l'éclairage, International Commission on Illumination* 1931)
(MKO - mezinárodní komise pro osvětlování)
- světlo o známé λ vytváří člověk pomocí tří základních barev
- díky metamerismu vidí jednu barvu

Nastavení základních barev CIE - výsledek experimentu

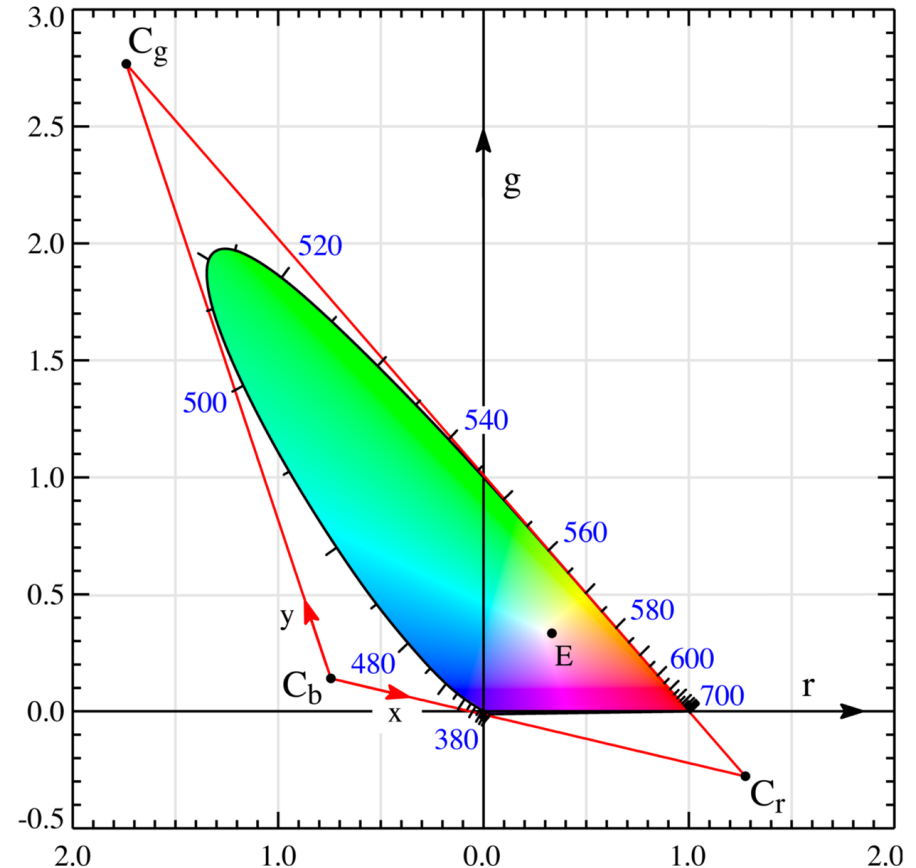
- křivky, které v podstatě popisují spektrální citlivosti jednotlivých čípků u průměrného pozorovatele
- záporná hodnota jasu červeného kanálu
- některé barvy dosaženy přidáváním červené k referenční barvě
- základní barvy nestačí na generování celého spektra

By Marco Polo at English Wikipedia [Public domain], via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Spektrální barvy v rovině rg - výsledek experimentu

- výsledky je možné vynést jako určitou 3D oblast do prostoru rgb
- pro jednotkový jas není třeba prostor, postačí rovina
- jedna barva je pak redundantní:

$$b = 1 - r - g$$
- díky záporným hodnotám r je některé barvy nesnadné určit
- řešení: volba neskutečných barev x, y jako vrcholů trojúhelníka vymežujícího oblast barev skutečných

CIE 1931 chromaticity diagram showing the boundaries of the [00], [01], [10] triangle in xy space. Data from Wyszecki, Günter and Stiles, Walter Stanley (2000) Color Science: Concepts and Methods, Quantitative Data and Formulae (2nd ed.), Wiley-Interscience

Barevný prostor XYZ , rovina xy - výsledek experimentu

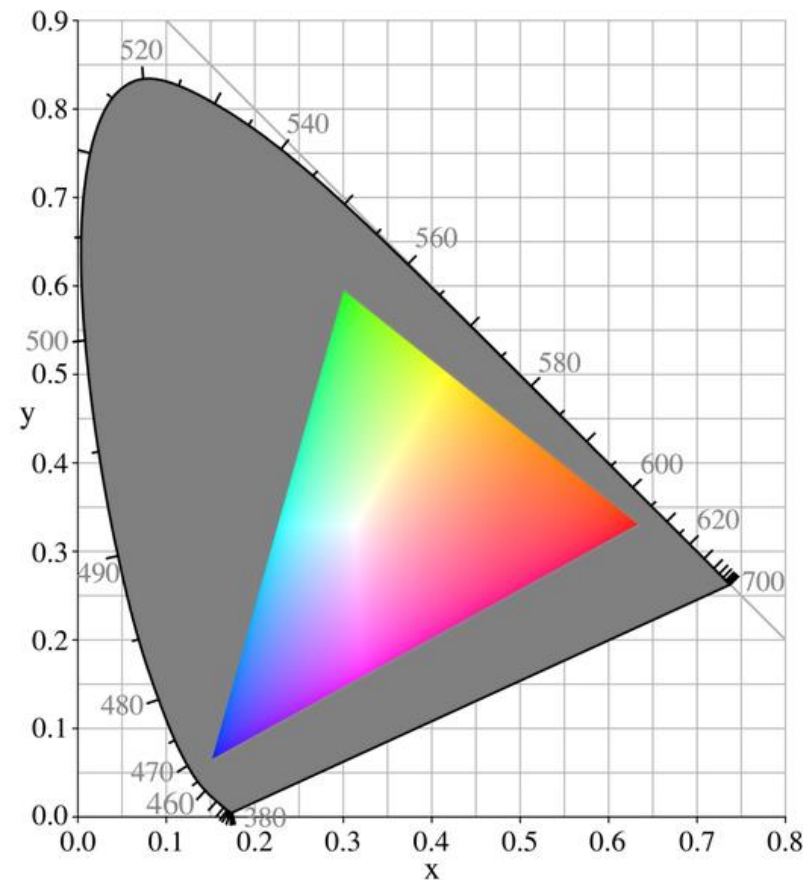
- prostor RGB (pro konstantní jas rovina rg) obsahuje u některých barev záporné hodnoty
- CIE navrhla transformaci do prostoru XYZ (pro konstantní jas rovina xy)

$$X = 2,7690R + 1,7518G + 1,1300B$$

$$Y = 1,0000R + 4,5907G + 0,0601B$$

$$Z = 0,0000R + 0,0565G + 5,5943B$$
- pro jednotkový jas stačí souřadnice x, y které jsou po normalizaci:

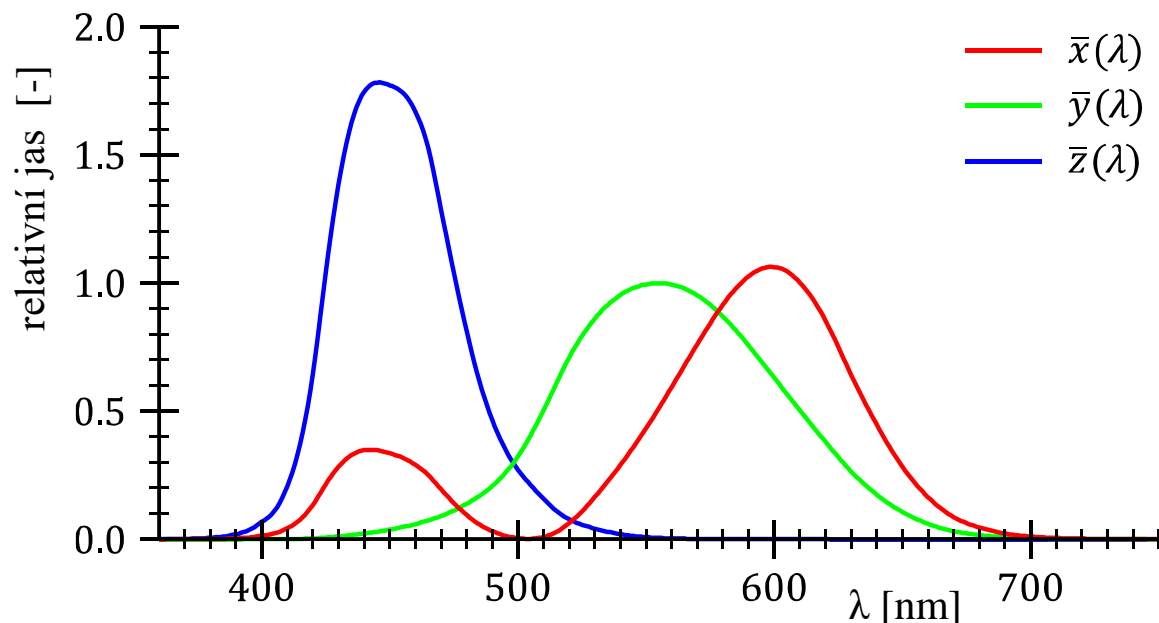
$$x = \frac{X}{X + Y + Z}$$

$$y = \frac{Y}{X + Y + Z}$$

By Hankwang at English Wikipedia [Public domain], via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

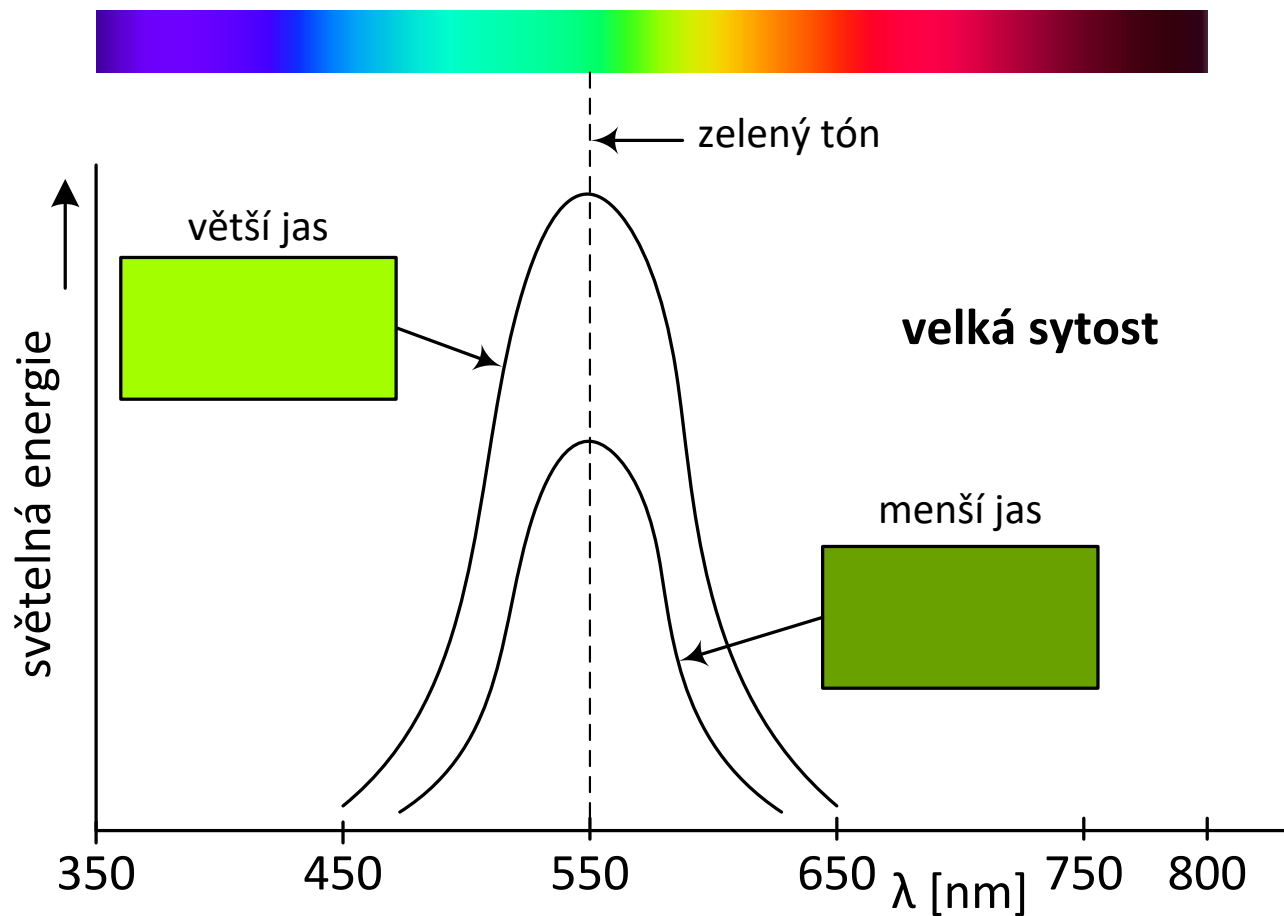
Nastavení základních barev CIE - výsledek experimentu

- opět v podstatě křivky spektrální citlivosti jednotlivých čípků, tentokrát ale bez potřeby záporné červené
- po přepočtu jsou k dispozici neskutečné základní barvy $\bar{x}$, $\bar{y}$, $\bar{z}$, které definují kompletní gamut (viditelný rozsah barev) normálního pozorovatele

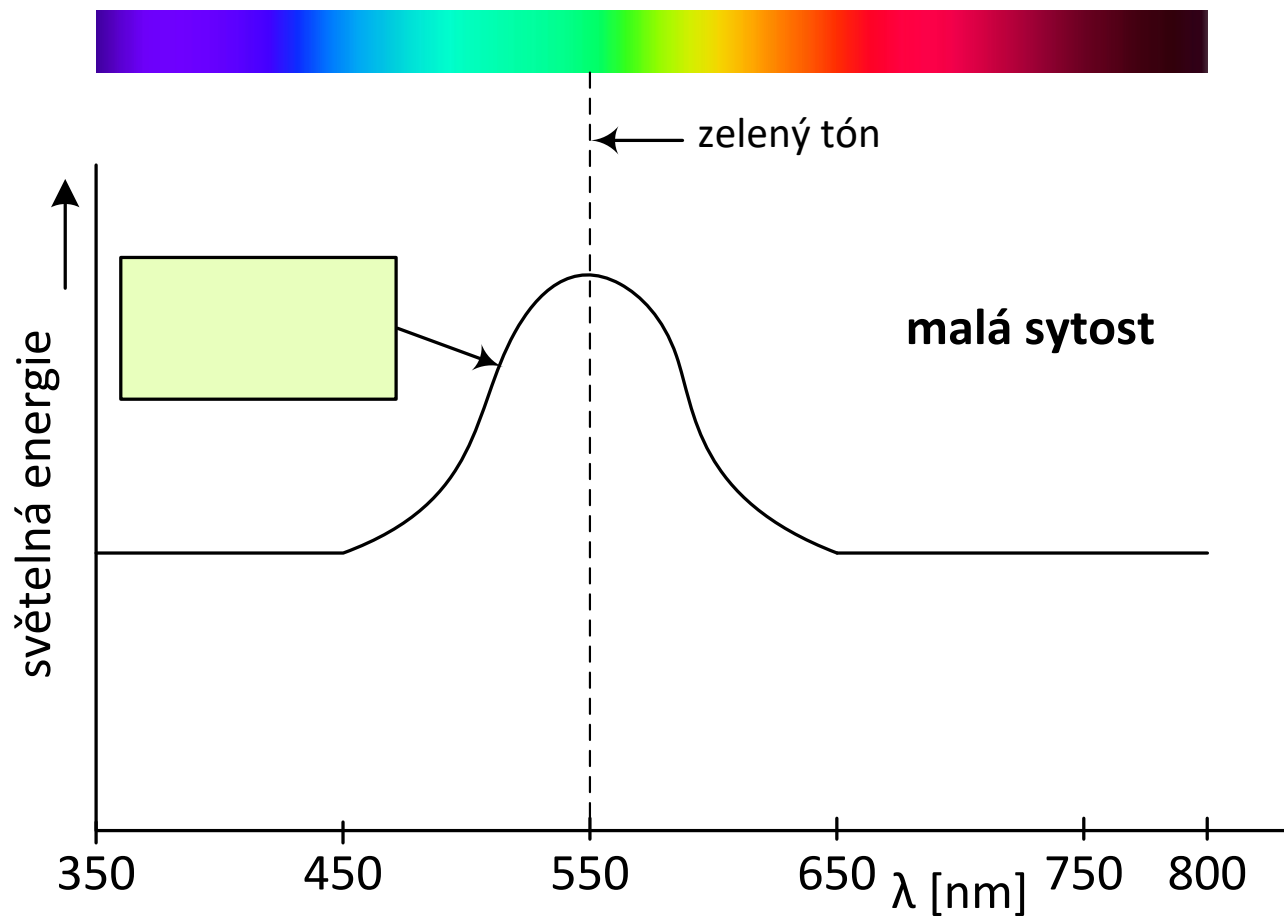
By Marco Polo at English Wikipedia [Public domain], via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Jas, tón, sytost

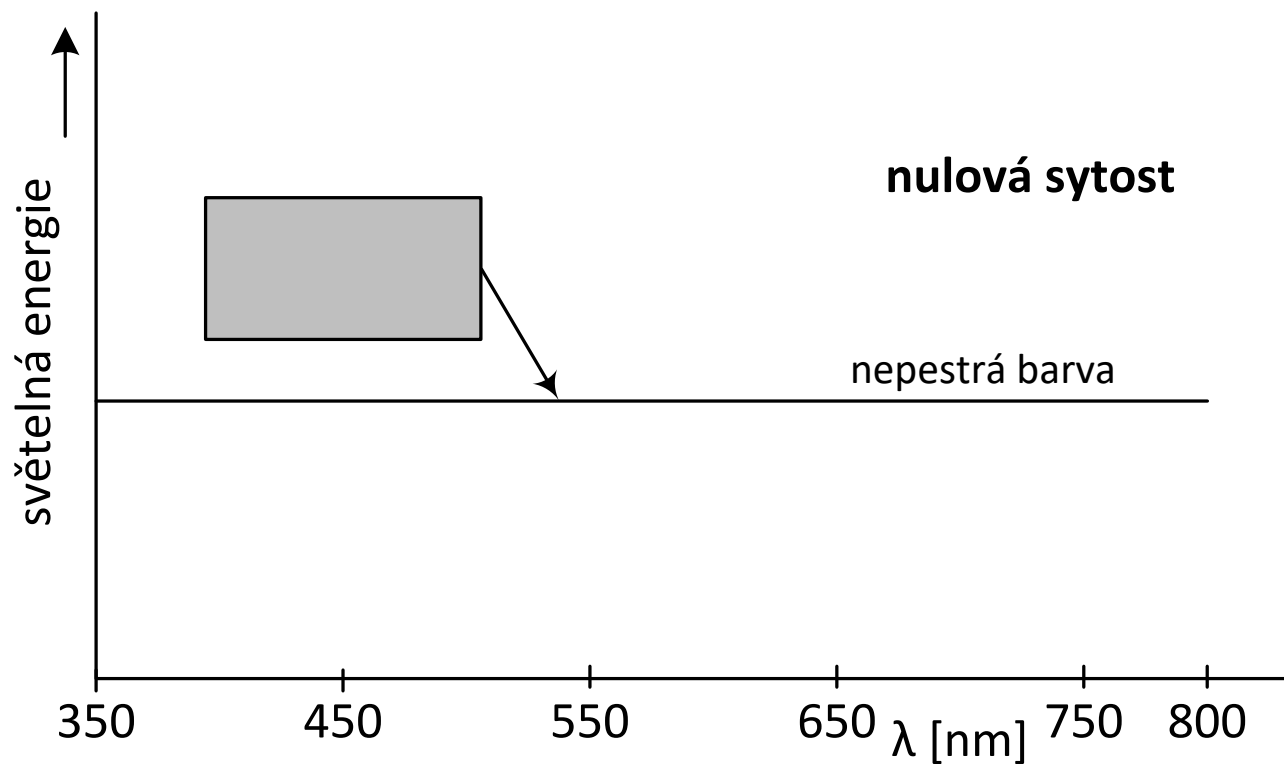

Jas, tón, sytost

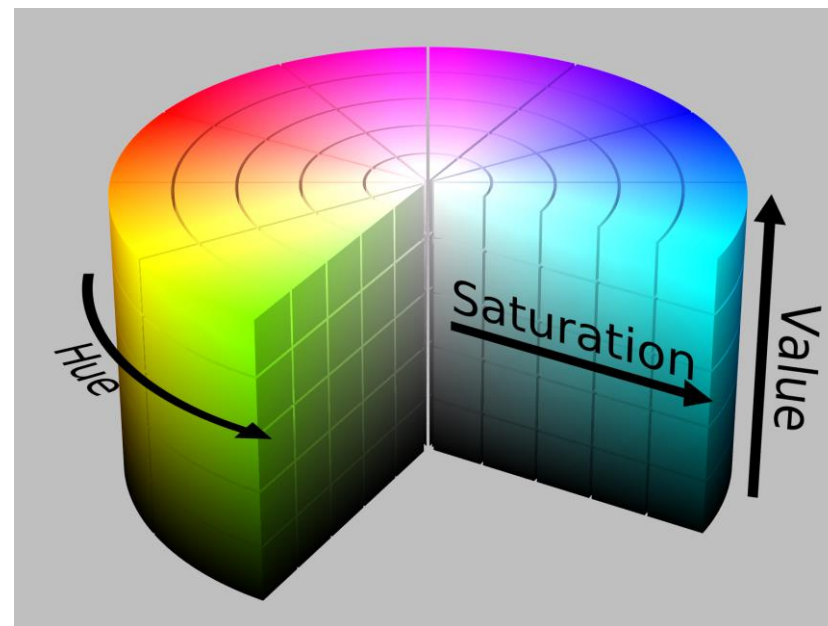
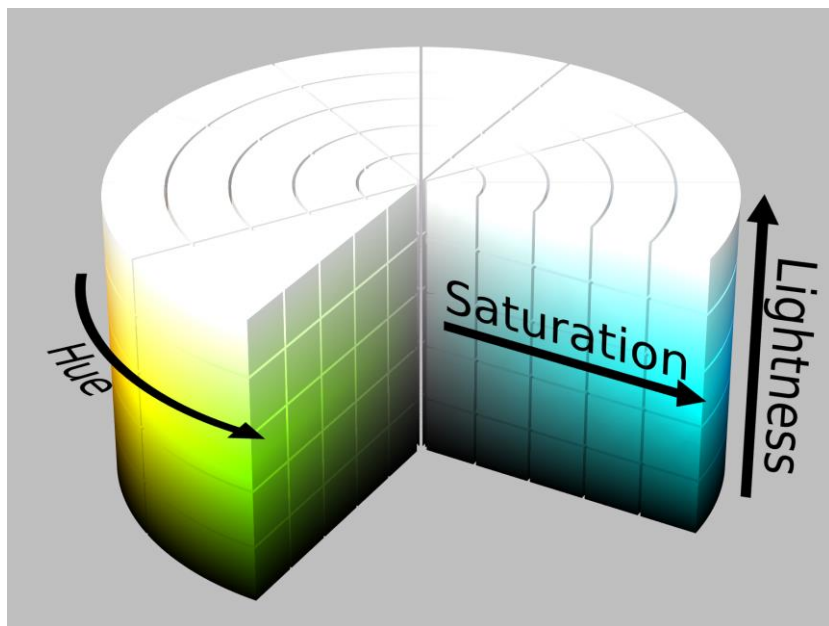

Jas, tón, sytost

Další barevné modely

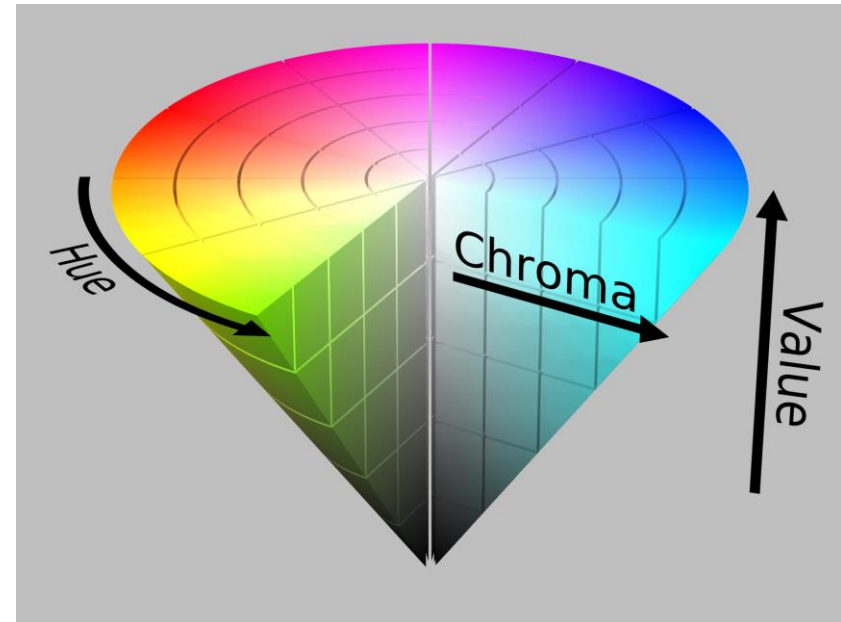
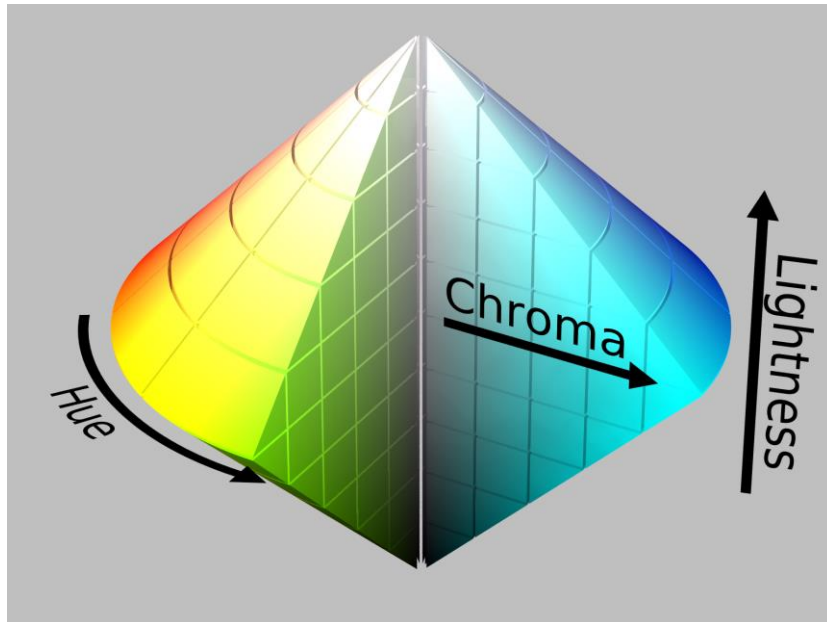
1. Model RGB je v některých aplikacích často nevýhodný
2. Potřeba oddělení manipulace s jasnem, odstínem a saturací:
HSV (hue, saturation, value), HSL (hue, saturation, *lightness*)

By SharkD derivative work: via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

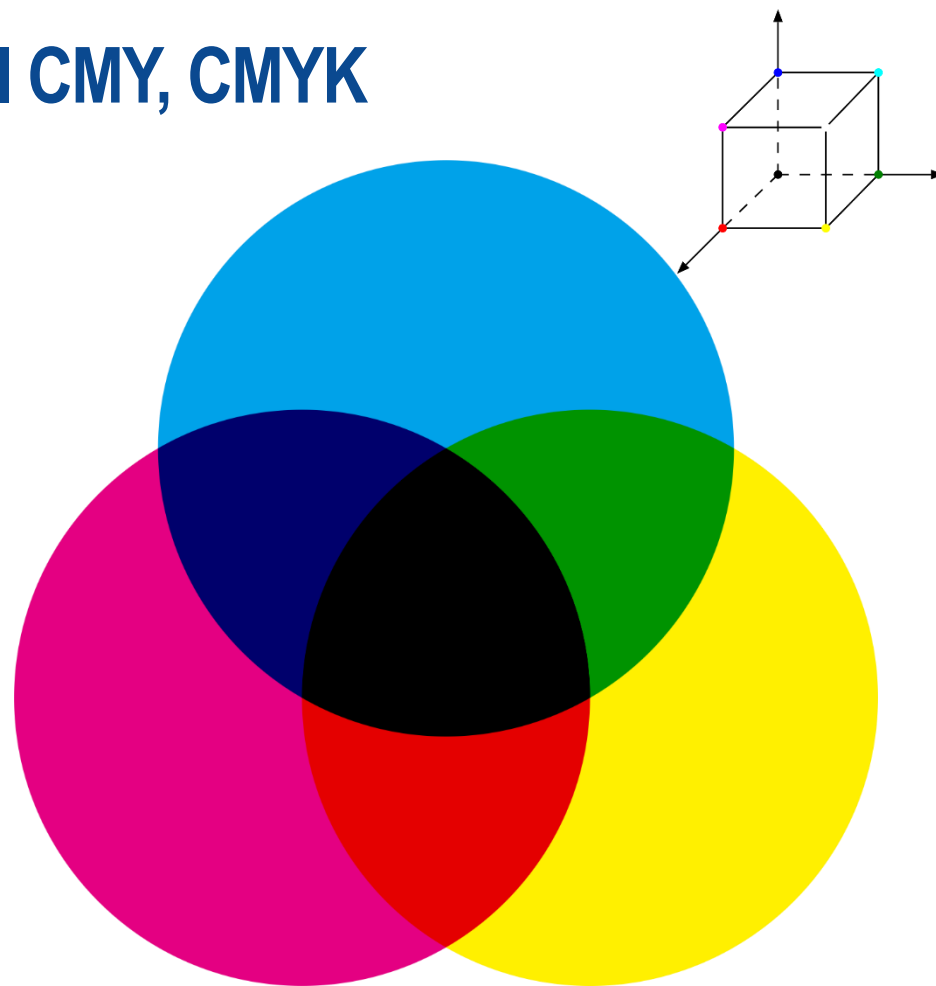
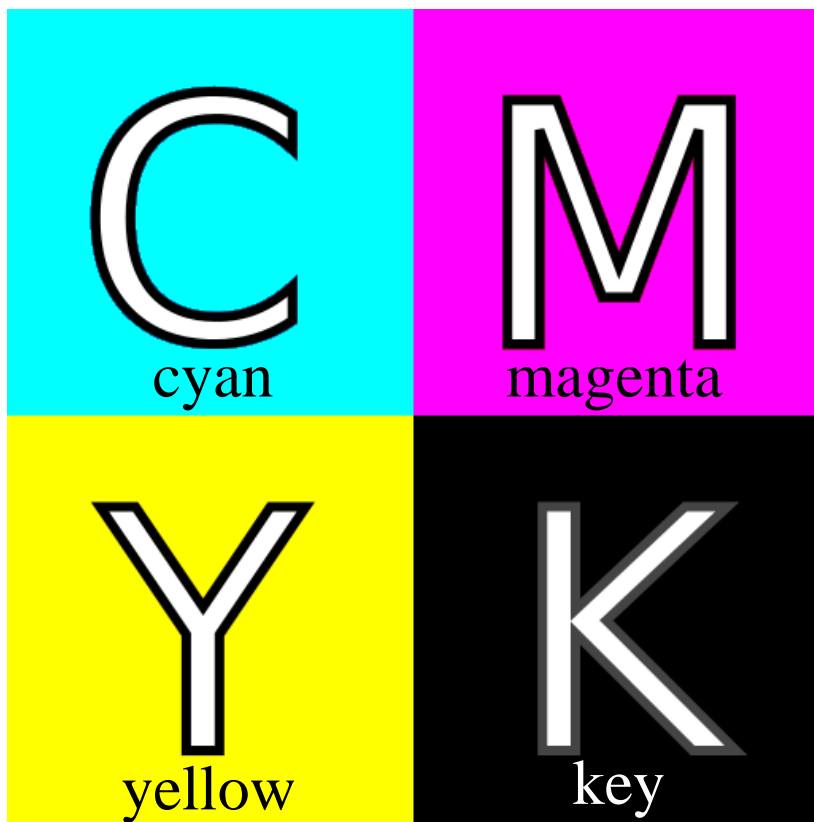
Další barevné modely

1. Model RGB je v některých aplikacích často nevýhodný
2. Potřeba oddělení manipulace s jasem, odstínem a saturací:
HSV (hue, saturation, value), HSL (hue, saturation, *lightness*)

By SharkD derivative work: via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Barevný (subtraktivní) model CMY, CMYK

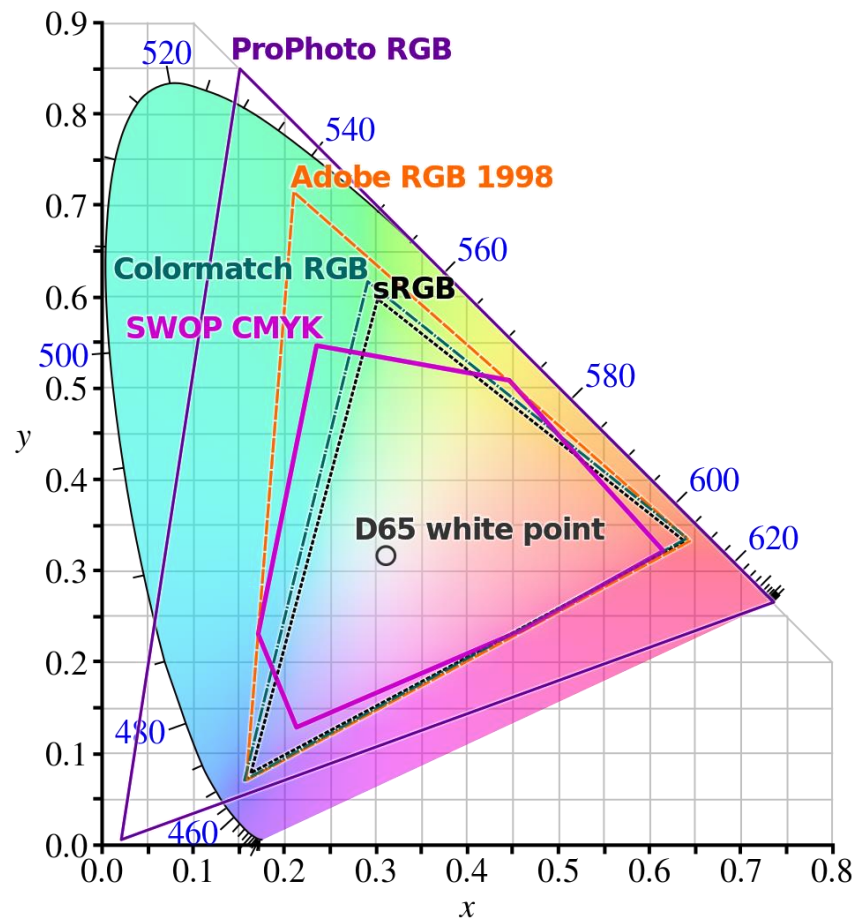
By Viliam Furík and Baraaszter via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Barevné prostory

Barevný prostor je definovaná množina barev, umožňující reprodukci barev pomocí daného zařízení

1. sRGB (1995): 36%
2. Adobe RGB (1998): 52%
3. Wide Gamut RGB: 78%
4. ProPhoto RGB (Kodak 1980): 90%

při větším gamutu (daná kompletní množina barev) je doporučeno používat vyšší (16) bitové rozlišení jako předcházení posterizaci (zviditelnění barevných přechodů)

By BenRG and cmglee via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Barevné prostory

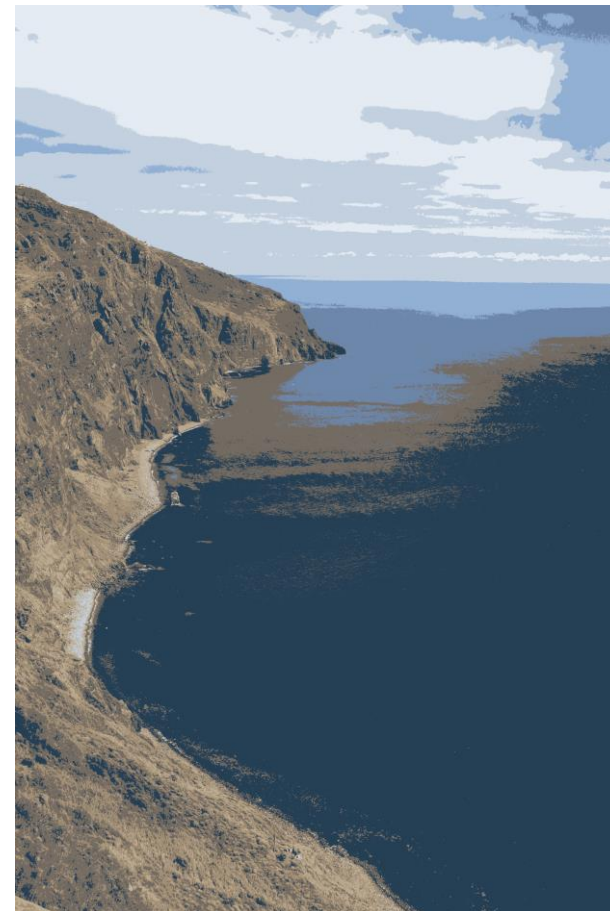
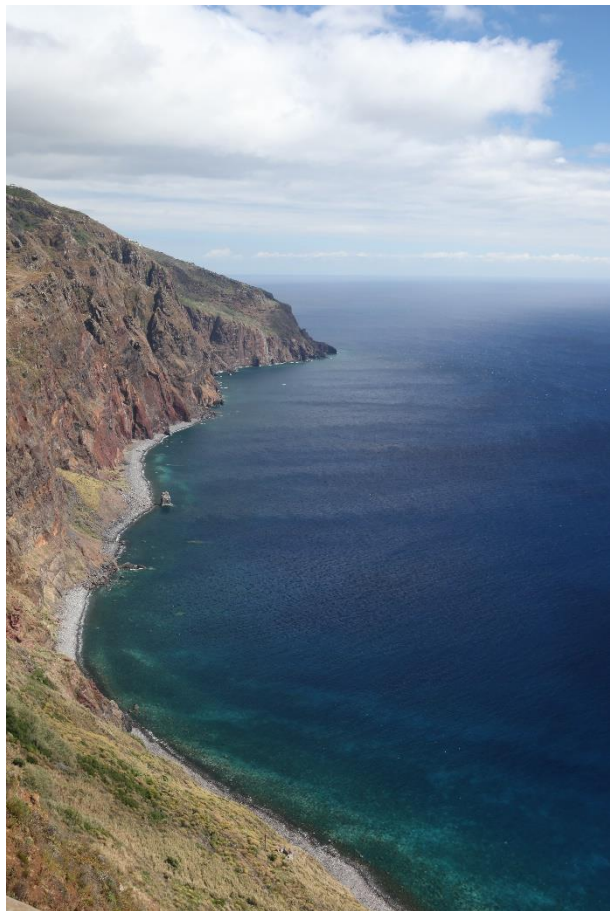
Barevný prostor je definovaná množina barev, umožňující reprodukci barev pomocí daného zařízení

1. sRGB (1995): 36%
2. Adobe RGB (1998): 52%
3. Wide Gamut RGB: 78%
4. ProPhoto RGB (Kodak 1980): 90%

při větším gamutu (daná kompletní množina barev) je doporučeno používat vyšší (16) bitové rozlišení jako předcházení **posterizaci** (zviditelnění barevných přechodů)

Posterizace - příklad

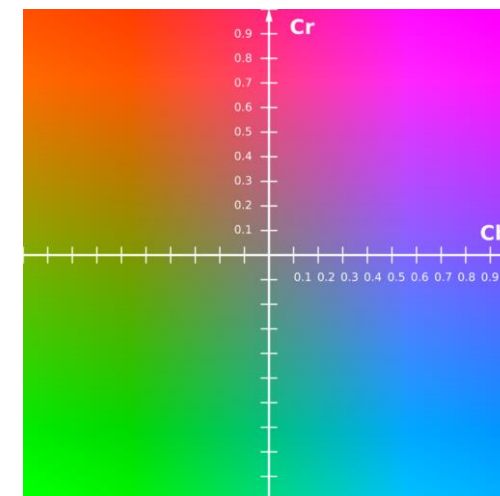
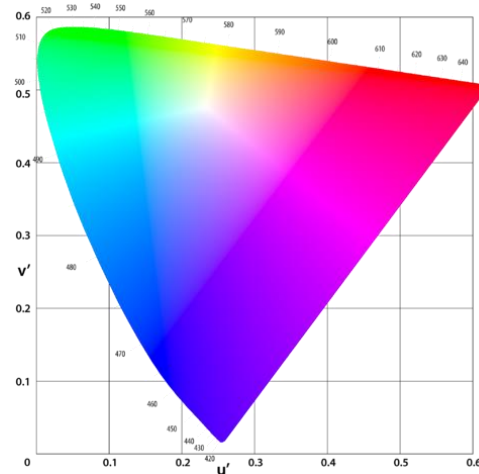

Absolutní barevné prostory

Absolutní barevný prostor: prostor s jednoznačně definovanými barvami

Relativní barevný prostor: definuje pouze vztahy mezi nejednoznačně definovanými komponentami (barevný model)

1. LAB (1948): L – lightness (jas), a, b – komplementární barevné souřadnice, nelineární transformace CIE XYZ
2. podobný CIE LUV (1976)
3. v digitální televizi: Yuv, YCbCr, ...

By Simon A. Eugster and Adoniscik, via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

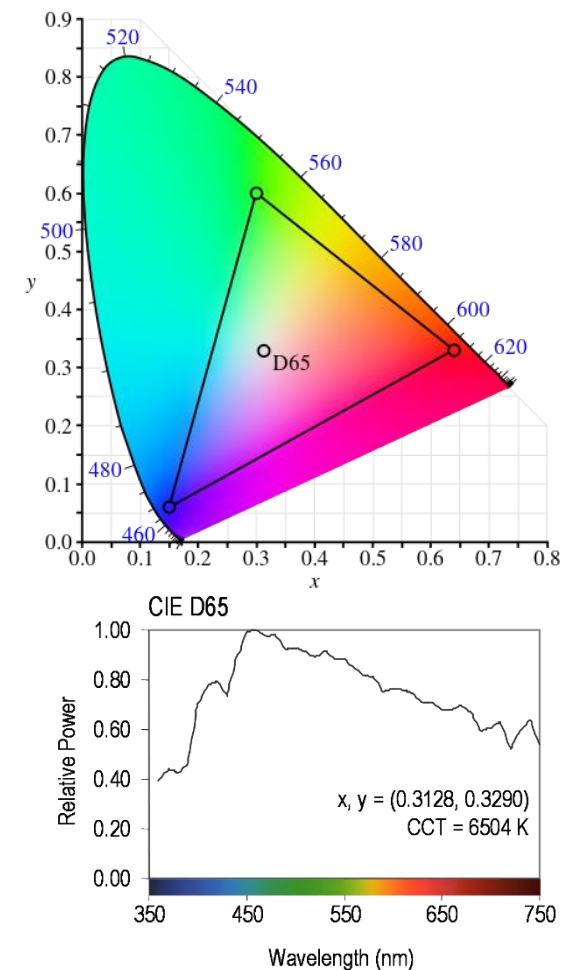
ICC profil

- Každé zařízení, které snímá nebo produkuje obraz může přiřazovat skutečným barvám jiné číselné souřadnice v daném barevném modelu
- ICC - *International Color Consortium* definuje barevné profily daných zařízení
- ICC profil: definuje přiřazení (pomocí přepočtu nebo tabulky) souřadnic použitého barevného modelu (RGB, CMYK) ke skutečným barvám definovaným v referenčním (absolutním) barevném prostoru (CIE XYZ, CIE LAB)
- ICC profil může být získán od výrobce daného zařízení, nebo kalibrací pomocí kalibrační sondy či spektrofotometru

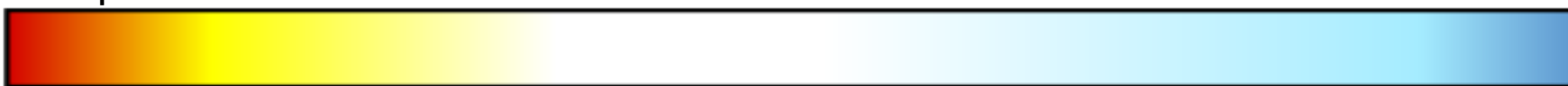
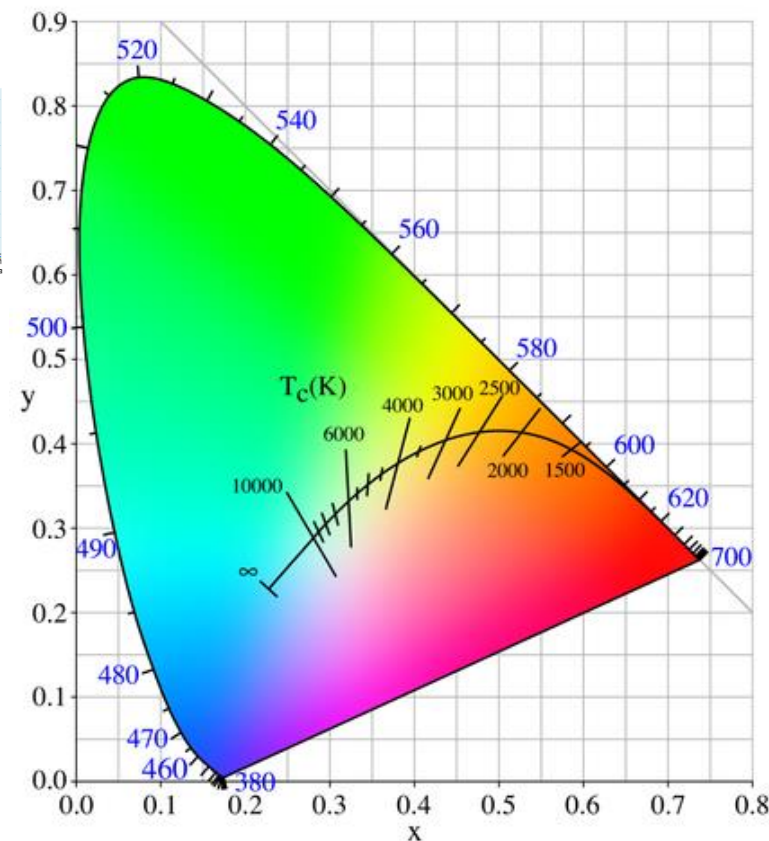
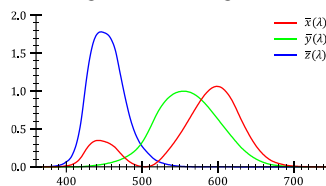
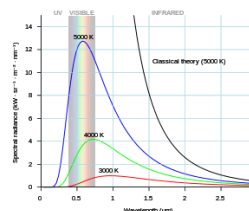
Základní parametry snímacích a zobrazovacích zařízení

- primární barvy vymezující trojúhelník v referenční paletě (jejich barvu a jas)
- převodní nelineární tabulka barev (ICC profil)
- bílý bod: zejména jeho barva, např. D65 je standardizovaný bod v rovině xy
CCT: *correlated color temperature* – viz dále
- černý bod: barva a jas, hustota černé udává dolní hranici dynamického rozsahu daného zařízení
- dynamický rozsah: poměr mezi největším (bílá) a nejmenším (černá) jasnem

Teplota chromatičnosti

- odvozeno od tepelných zářičů
- Planckův vyzařovací zákon
- jsou hledány barvy, které se nejvíce podobají spektrální křivce záření absolutně černého tělesa na dané teplotě
- je počítána korelace Planckovy křivky s křivkami citlivosti oka
- isothermické přímky: barvy nejbližší spektrální křivce

1800K

4000K

5500K

8000K

12000K

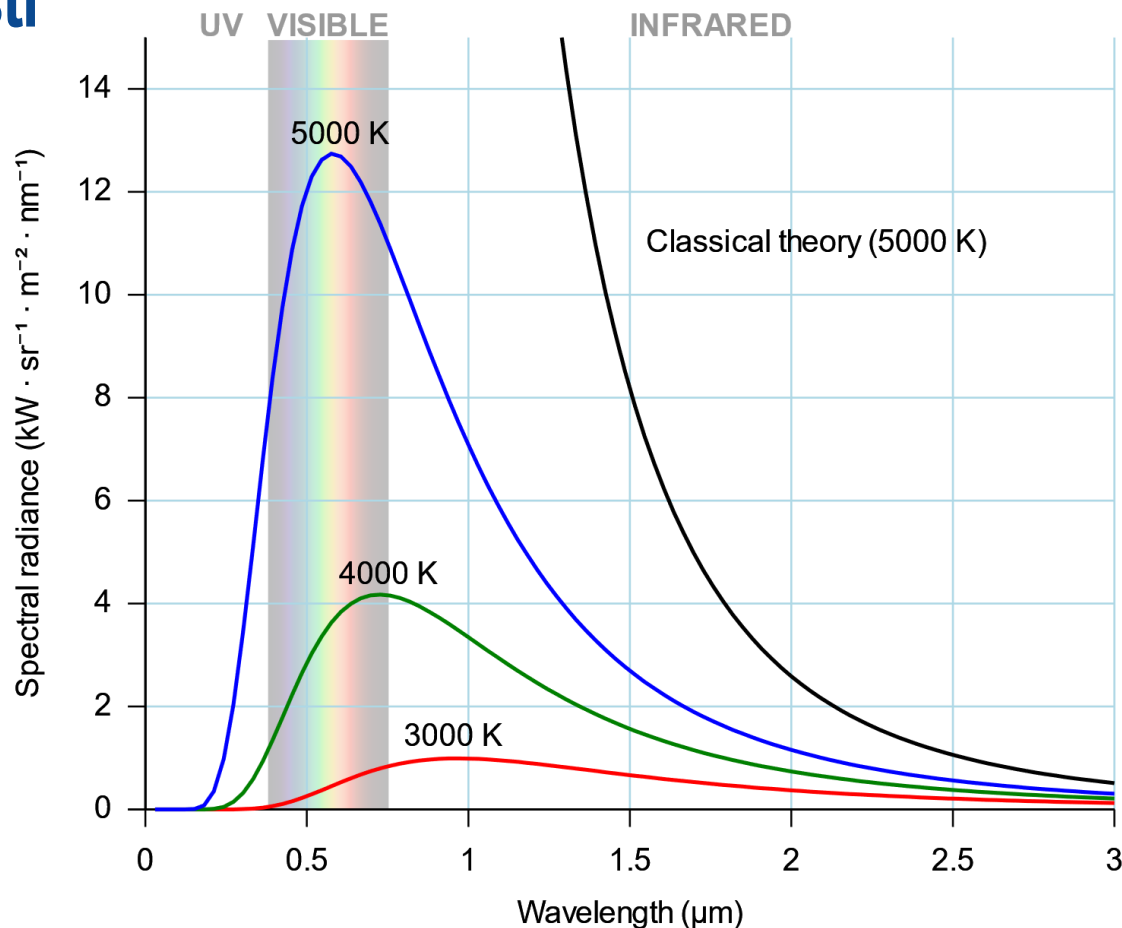
16000K

By en:User:PAR, Hošek, and Darth Kule via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Teplota chromatičnosti

$M(\lambda, T)$ spektrální hustota zářivého toku absolutně černého tělesa

spektrální křivky světla pro různé teploty absolutně černého tělesa

By Darth Kule, Public domain, via Wikimedia Commons

Teplota chromatičnosti

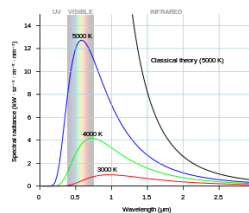
souřadnice barev tepelných zářičů
v prostoru XYZ:

$$X_T = \int_0^{\infty} \bar{x}(\lambda) M(\lambda, T) d\lambda$$

$$Y_T = \int_0^{\infty} \bar{y}(\lambda) M(\lambda, T) d\lambda$$

$$Z_T = \int_0^{\infty} \bar{z}(\lambda) M(\lambda, T) d\lambda$$

kde $M(\lambda, T)$ spektrální hustota zářivého
toku absolutně černého tělesa

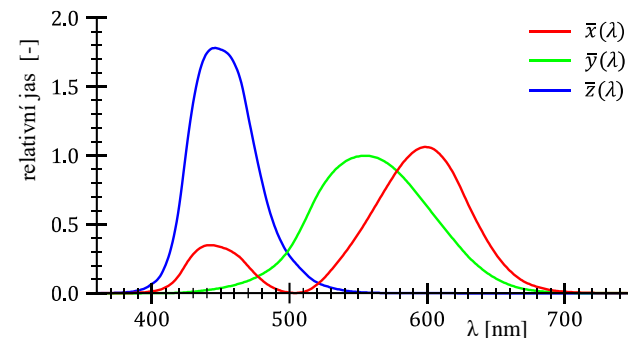
souřadnice barev tepelných zářičů
v prostoru XYZ:

$$X_T = \int_0^{\infty} \bar{x}(\lambda) M(\lambda, T) d\lambda$$

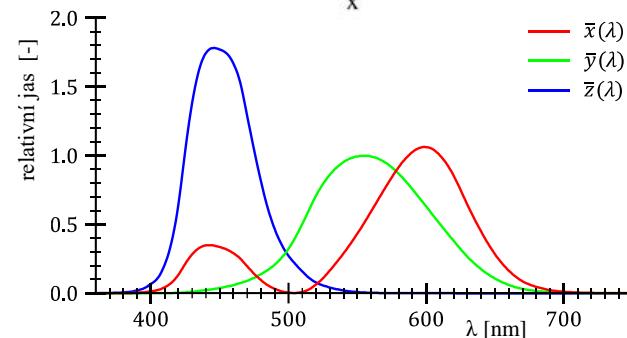
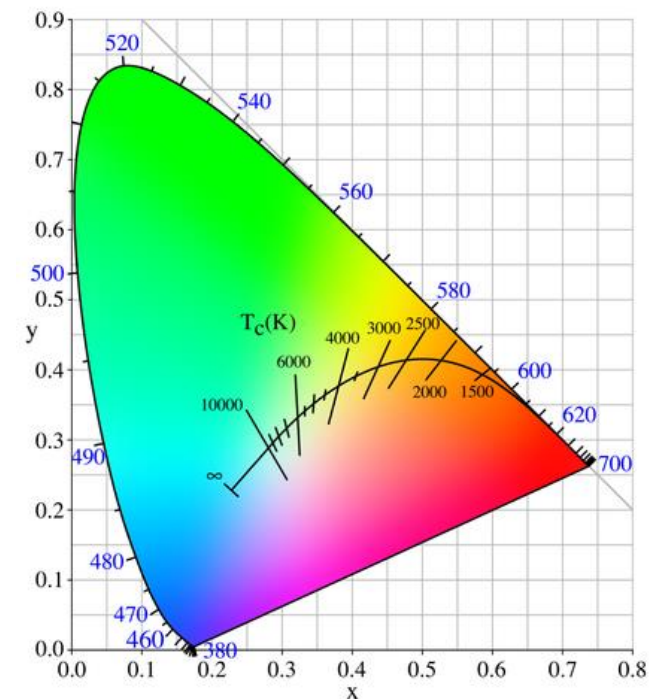
$$Y_T = \int_0^{\infty} \bar{y}(\lambda) M(\lambda, T) d\lambda$$

$$Z_T = \int_0^{\infty} \bar{z}(\lambda) M(\lambda, T) d\lambda$$

kde $M(\lambda, T)$ spektrální hustota zářivého
toku absolutně černého tělesa

Teplota chromatičnosti

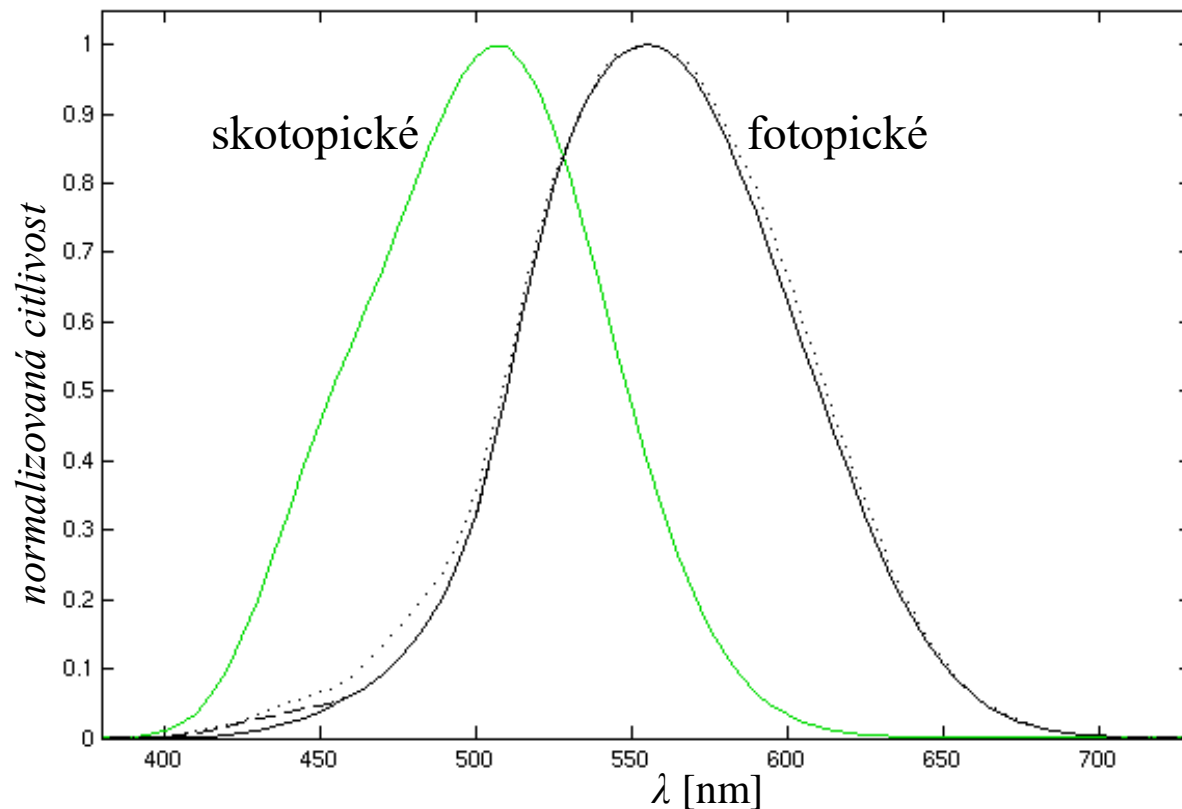

By Yerocus, en>User:PAR, and Marco Polo via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Celková spektrální citlivost

- skotopické vidění:
tyčinkové vidění
adaptované na nízkou
úroveň osvětlení
- fotopické vidění:
barevné vidění za
dobrých světelných
podmínek
- další křivky mezi
těmito extrémy
- výpočet jasové složky:

$$Y = 0,30R + 0,59G + 0,11B$$

By Dicklyon at English Wikipedia [Public domain], via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Děkuji za pozornost